

OPONENTSKÝ POSUDEK RIGORÓZNÍ PRÁCE

Autor: **Mgr. Michaela Urbanová**
Název práce: **Výchova a převýchova jedince ohroženého problémovým zneužíváním
těkavých látek**
Rozsah : 73 stránek textu + seznam použitých informačních zdrojů + příloha

---

Téma, kterým se autorka zabývá ve své rigorózní práci, je v současné době aktuální z pohledu prevence projevů rizikového chování dětí a mládeže. Jedná se o práci, která tématem (zneužívání těkavých látek) spadá do oblasti speciální či sociální pedagogiky. Řešená problematika tedy přímo nekoresponduje se zaměřením katedry primární pedagogiky, na které je obhajována, a oboru, který autorka absolvovala (Učitelství pro 1. st. ZŠ), se dotýká jen okrajově.

Po stránce základních formálních požadavků na rigorózní práce (viz Opatření děkana č. 17/2010, čl. 9) je rozsah práce na minimální hranici (73 stran textu, s textem v tabulkách cca 150 tisíc znaků), neboť „...rozsah rigorózní práce musí být nejméně 80 normostran vlastního textu (144 tisíc znaků včetně mezer) bez anotací a příloh“. Posouzení podílu autorky na předložené práci značně komplikuje použitá forma 1. osoby plurálu, což autorka nezdůvodnila. Práce je zpracována bez gramatických chyb, avšak z jazykového hlediska jsou v práci často použity nesrozumitelné formulace, například „I tato skutečnost dává naší práci specifický smysl, rezonanci, jež si říká o to, aby nebyla oslyšena.“ (s. 33), nebo lidové výrazy „kantoři“ (48, 68).

Autorka pracovala s omezeným souborem informačních zdrojů, chybí klíčové publikace k danému tématu (např. KALINA, MAREŠ, materiály MPSV k problematice sociálního vyloučení), některé publikace jsou zastaralé (NEŠPOR), zahraniční zdroje nebyly použity. Řada v textu zmíněných pramenů není citována v seznamu literatury (např. HANUŠ, ČERMÁK, TOUŠEK, HOLÍKOVÁ, SANANIM aj.). Seznam informačních zdrojů není číslován.

Cíle rigorózní práce nejsou explicitně vymezeny, jejich formulace jsou poněkud chaotické, neodpovídají údajům v abstraktu práce a v samotném textu se několikrát mění. Problematický je již název práce: „Výchova a převýchova jedince...“, neboť z textu práce není zřejmý význam pojmu „převýchova“ (autorka jej používá ve smyslu socializace, na jiném místě textu ve smyslu prevence). Vzhledem k nejasně formulovaným cílům (například výzkumný problém na s. 35: „Jaká je efektivita audiovizuální techniky jakožto primární prevence ve školských zařízeních?“) se autorce nepodařilo vymezit hypotézy tak, aby byly verifikovatelné. Jaký je rozdíl mezi hypotézami a předpoklady (s. 36)?

V teoretické části práce se autorka pokusila rozpracovat formou literární rešerše problematiku sociálního vyloučení a závislosti na psychoaktivních látkách. Využívá jen omezený soubor pramenů, což neodpovídá požadavkům na rigorózní práci. Vzhledem k cílové skupině chybí jako východisko „Národní program Evropského roku boje proti chudobě a sociálnímu vyloučení“ (2010). Zavádějící je tvrzení, že „žáci z praktických základních škol (čili žáci působící v sociálně vyloučených lokalitách)...“. Snad nechce autorka tvrdit, že každý žák praktické ZŠ je ze sociálně vyloučené lokality? Dále není specifikováno, co autorka rozumí pojmy „organická rozpouštědla“, „těkavé látky“. Popis na s. 27 obsahuje řadu nepřesností a chyb („narkotický účinek“, „s vlivem rozpouštědel snadno dochází k předávkování...“). Není zmíněna platná legislativa omezující dostupnost toluenu.

Text práce je členěn na teoretickou a praktickou část. Popis použité metodiky je nepřehledný. Není zřejmé, jak autorka postupovala, které kroky realizovala sama, kde byla osobně

přítomna. Problematický je například popis použití audiovizuální pomůcky. Autorka se o její tvorbě zmiňuje v kapitole 4.6 v souvislosti s pilotním průzkumem. V textu práce chybí údaj o přesné identifikaci záznamu (dokument na CD bez názvu a komentáře). Není také uvedeno, co bylo cílem průzkumu, kdo se na přípravě podílel a jak participovala sama autorka. Co znamená „tvorba audiovizuální techniky“?

V názvu kapitoly 4 autorka uvádí, že jde o kvantitativní výzkum – tomu ovšem neodpovídají všechny zvolené metody (např. tři telefonické rozhovory). Kvantitativnímu výzkumu neodpovídá ani počet respondentů, které autorka oslovila dotazníkovým šetřením (čtyři samostatné skupinky po 20 respondentech). Vzhledem k výzkumnému nástroji i počtu respondentů je použití statistického vyhodnocení, vč. Chí-kvadrátu, samoúčelné. Rozhodně nelze konstatovat, že „dopad audiovizuální techniky jakožto primární prevence měl na postoje ... respondentů vliv. Dokladem je i počítačové vyhodnocení Chí-kvadrátů“ (s. 52).

Zcela zavádějící je charakteristika respondentů – žáků. Autorka uvádí, že se jednalo o žáky 5. tříd, v textu je ale uvedeno věkové rozpětí 7 – 12 let. Přitom mělo jít o skupinu, která věkově koresponduje s osobami vystupujícími na videozáznamu. Neuvedení konkrétního věku respondentů považuji za hrubou metodologickou chybu. Tyto vyhodnocené výsledky nemohou být správně interpretovány. Jaký byl vztah respondentů k sociálně vyloučeným lokalitám? V příloze práce nejsou zařazeny ukázky vyplněných dotazníků.

Autorka v práci hovoří o zachování anonymity. Zároveň ale sleduje, zda u žáků, kteří vyplňovali dotazník v 1. fázi, došlo k „posunu ve znalostech o toluenu“ poté, co shlédli dokument. Jak bylo zajištěno, že skupiny respondentů byly ve všech třech fázích totožné? Šlo přitom o anonymní šetření? Jsou žáci na fotografiích v příloze respondenty 2. fáze? (dle obrazové přílohy se jedná o žáky nespécifikovaného věku, který však rozhodně v některých případech přesahuje 12 let.). Jejich počet na první pohled neodpovídá údajům v textu práce! Jak autorka legislativně zajistila možnost zveřejnění jmen a fotografií respondentů v rigorózní práci?

Je nestandardní, že autorka vyhodnotila jen několik položek z vyplněných dotazníků. Zaměřila se pouze na problematiku toluenu (to neodpovídá názvu práce). Aniž si to možná uvědomila, její komentáře jsou velmi sugestivní. Vyplývá z nich, že po shlédnutí předloženého videozáznamu by všichni měli dospět k přesvědčení, že nejnebezpečnější a hlavně nejdostupnější drogou je toluen (jiné drogy tak nebezpečné, příp. snadno dostupné nejsou!). Výběr odpovědi „toluen“ ve 2. fázi považuje za jediný správný. To u žáků navozuje ujištění, že pokud někdo bude zneužívat jinou návykovou látku, nemusí se obávat, neboť proti toluenu nejde o látku nijak nebezpečnou, nic se mu nestane. Popsaná forma „prevence“ se tak stává kontraproduktivní.

Způsob sestavení jednotlivých dotazníků postrádá systém. Položky nejsou číslovány, což znesnadňuje orientaci i vyhodnocení. Zejména položka požadující po respondentovi identifikaci drogově závislých lidí (s. 90) má komplikované zadání a neumožňuje validní vyhodnocení. Z jakých důvodů autorka zjišťovala pohlaví respondentů, když s těmito daty vůbec nepracovala? Chyby jsou ve vyhodnocení jednotlivých položek a závěry, které si autorka dovoluje vyvodit, neodpovídají získaným údajům. Např. položka o nebezpečnosti drog byla v 1. fázi v dotazníku pro žáky zařazena ve zcela odlišné formě než v dalších fázích šetření. Přesto autorka na základě 2. a 3. fáze komentuje posun ve znalostech a ještě se odvolává na statistiku.

Výsledky celé výzkumné dotazníkové sondy nepovažuji za průkazné především vzhledem k malému počtu respondentů i k jejich výběru. Dle předloženého popisu realizace by se mohlo jednat spíše o akční průzkum, který by však vyžadoval odpovídající přípravu hodnotících kritérií a použití jiných výzkumných nástrojů.

Závěry rigorózní práce mají z velké části proklamativní charakter. Autorka se znovu odvolává na informace o daném tématu publikované jinými autory a neuvádí shrnutí vlastních výsledků zjištěných v předložené práci, ani jejich význam pro pedagogickou teorii a praxi.

Závěr: Vzhledem k výše uvedeným nedostatkům konstatuji, že **předložená práce nesplňuje základní požadavky kladené na rigorózní práce**, a proto ji nedoporučuji k obhajobě.

PaedDr. Eva Marádová, CSc.
oponent

V Praze 10. 8. 2011